

CONVORBIRI LITERARE

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Abonamentul pe unu anu in România liberă unu galbenu; in Austria 4 fl. — Abonamentele se facu la Tipografia Societăți Junimea in Iassi.

SUMARIU.

Indoeală și Realitate. Fantesie intr'unu actu de D. Sc. Kapscha.

H. T. Bukle. Istoria civilizațiunei in Englitera de D. V. Pogor.

Poesii de D. M. D. Corne.

INDOEALĂ ȘI REALITATE.

Fantesie intr'unu actu.

PERSOANE:

Indoeala — Realitatea.

Mihail.

Alecsandru.

Unu servitoru.

Unu Salonu elegantu.

SCENA I.

Mihail, Alecsandru.

Mihail pune unu jurnalul pe o masă, in momentul când intră Alecsandru.

Alecs. (intrându). A!... iatăte insfirșitu; te credeamu perdutu... să nu vii doue zile ințregi să me veđi! am să me certu cu tine.

Mih. Dacă visita ta nu are unu altu scopu, o poți și sfiși. Dacă vii ănsă se dejunămu impreună, atunce rămăi!

Alecs. Imi e cu neputințiă, mă ducu la moșul meu la D. Orneanul; nu am decât câteva momente pentru tine, doream numai să te vedu, să scju cum te affi, și trecendu să mai vorbimu ceva despre interesele tale.

Mih. Ințelegu ceea ce ai să'mi spui, vrei eară se'mi vorbesci de insurătoarea mea cu Domnișoara Orneanul; iți iubesci pre multu verișoara, scumpul meu.

Alecs. Și pentru ce nu? e foarte amabilă verișoara mea; dar afară de aceste sunt pre sinceru amicul tău pentru ca soarta ta să nu mă intereseze.

Mih. (stringându'i mâna). Bunul meu Alecsandru nu m'am indoitu nici odată de amiçiția ta; mi-e frică numai ca astă dată se nu-și dee o osteneală đadarnică.

Alecs. Esci neșuferitu cu ideile tale; vrei numai decât se trăesci intr'o altă lume decât aceia a tuturor oamenilor. Ei bine! să resonămu: D-șoara Orneanul e tănără; fără a fi frumoasă e plăcută și pe urmă are o đestre care o face și mai plăcută; nici odată nu poți spera o partidă mai nimerită.

Mih. Toate aceste sunt așa; nu am nemica de đisu asupra D-șoarei Orneanul, re-

cunosc toate precioasele ei calități; pentru mine ea nu are decât unu defectu: nu'mi simțu in inimă nici o picătură de amoru pentru dânsa.

Alecs. Dar amicul meu, amorul e o marfă pe care oamenii de spiritu nu o întreabă in căsătorie.

Mih. Se vede că nu sunt unu omu de spiritu.

Alecs. Te plângu atuncea! Eu unu ți-am spusu de dece ori poate [totu ce unu amicu adevăratu poate spune, și nu ar trebui să uitămu că averea ta s'ar indoi cu această căsătorie, fără ca se mai ȳicemu că astăȳi incredințată cum că este unui banqueru evreu despre a căruia probitate eu unu m'am indoitu totu deauna, ea nu mi se pare cu totul sigură, și cunosci proverbul: bani albi pentru ȳile negre.

Mih. Esci pesimistu, e rândul meu să te plângu.

Alecs. Indărătnicia ta, nu are ănsă vre o altă causă? nu cumva esci inamoratu, amicul meu?

Mih. Și când ar fi așa?

Alecs. Nu așu avè nemica de ȳisu, nu discută cineva cu inima, la vërsta ta mai alesu; cu toate aceste amorurile tale nu ar trebui se te facă se uiți pe amicii tăi, de câtva timpu te arăți foarte raru; vreu să vîi ca mai nainte se me veȳi regulatu in toate ȳilele; mai deprinsu cu aceasta, și insfirșitu sunt așa de multu amicul tău incăt mi se pare că astai o datorie care o plătesci; veȳi, scumpul meu, sunt unu creditoru nemilostivu. Acum la revedere! mă ducu la D. Orneanul.

Mih. La revedere amicul meu.

S C E N A II.

Mihail (singuru).

Bietul Alecsandru! elu ține așa de multu la mine! cu toate numeroasele sale ocupațiuni elu găsesce ăncă timpul de a se gândi la soarta me. Ce idee are elu ănsă de a mă insura! Pentru ce mi-ași schimba viața mea de astăȳi? nu'i ea destul de frumoasă!..... amici sinceri și devotați..... o femeu răpitoare de spiritu și de inimă care mă iubescu cu nebulie.... peste totu locul nu intălnescu decât unu surisu..... dinaintea mea se desfășură unu viitoru seninu și dulce ca 'o ȳi de primavară..... Ceea ce Alecsandru mi-au spusu ănsă de banquerul meu mă nelinîsesce.

(Se aude trei lovituri la ușă.) Cine bate la ușa mea?! — (merge de deschide.)

S C E N A III.

Mihail, Indoeala.

(Indoeala se uită unu momentu la dănsul pe urmă se pune pe o canape.)

Mih. E stranie femeua aceasta, cine poate se fie? căutătura ei e rece, aspectul seu mă inghiață..... Doamnă cine esci D-ta?

Ind. Sunt o umbră. Mă numescu la inceputu indoeala, și pe urmă realitatea.

Mih. Ei bine! dar eu te cunosc de abie, și nu te-am chiebatu nici odată.

Ind. Mă cunosci foarte puținu, o sciu.... nu m'ai chiebatu nici odată.... t'enșeli! Omul cu aspirațiunea sa imensă cătră necunoscutu, nu face nemica alta decât să mă cheme necontenitu.

Mih. Eu ănsă, nu ași fi pututu oare trăi fără a face o cunoscință așa de intimă cu D-ta?

Ind. Sunt indoeala, mă indoescu de totu, mă indoescu prin urmare și de aceasta; nu

te teme ănsă fac mai multu bine decât rău acestei sermane omeniri. Unu momentu pri-virea mea neliniscisce; ilusiunile, increderea oarbă, visurile inșălătoare la vederea mea se intrebă de trebue se plece; eu nu le alungu ănsă, discut numai cu inima, prepar pe omu la realitate; ar fi prea amară dacă elu s'aru intălni față in față cu dănsa fără să'mi fi fă-cutu cunoscința.

Mih. Ce'i va mai remăne ănsă acestui bietu omu, dacă vei isbuti a'lu desbraca de toate aceste podoabe ale vieței sale; eu unul, vreu mai bine se remănu cu ele și fără de D-ta.

Ind. Mă găsescu bine aice, mai bine celu puținu decât in multe alte locuri unde picioarele mele nu calcă pe covoare, unde scheletul meu de umbră nu s'aru putea repaosa pe moi canapele; voiu remăne..... nu te teme ănsă nu sunt nici cum supărăcioasă pentru nimene, nevăduță de toți, singur vei auđi câte odată glasul meu.

Mih. Incercându-te ănsă a'mi răpi astfel ori ce ilusiuni, nu'mi pregătesci decât o viață tristă și monotonă.

Ind. Pentru ce? o ilusiune, beție de o ți, lasă adesa o amară desceptare. O fericire de unu momentu, o fericire care in atâtea rânduuri nu e decât o minciună lasă de multe ori o decepțiune care te urmăiesce până la mor-mentu.

Mih. Bine! fie, ați voi sacrifica ilusiunile mele de vreme ce ai hotăritu se te muți astfel la mine; dar increderea, increderea in amici adevărați, increderea ăncă in oameni de acia pe care ți stimezi, chiar fără a'i cunoasce, oameni ce sacrifică totu unei idei, unui principu, lase'mi această incredere, am nevoe de dănsa; (ie jurnalul de pe masă) ascultă! e unu omu

de inimă, e unu omu sinceru, omul care scrie așa! (cetesce) „acela care cere libertatea presei cere unu lucru prea sfântu pentru ca D-șeu se nu'lu asculte.“

Ind. Libertatea presei!.... unu jurnalistu ce vrei se ceară alta? aceasta'i e meseria; fă'lu Ministru! și va ucide'astă sermană li-bertate.

Mih. Așa... aceasta s'au vėduțu câte oda-tă.... dar, sunt oameni carii intr'o cameră, mandataru ai țerei lor au avutu curajul de a spune in fața unui Ministru; D-le Ministru nu ț'ai făcutu datoriu! D-le Ministru, iți dau unu votu de blamu.

Ind. Ii vėneađă locul amiculu meu.

Mih. Uți că mulți din acei oameni au re-fusatu adesa unu portofoliu de Ministru.

Ind. Aleargă atunce după popularitate, o curtesană bėtrână care farmecă pe mulți.... aleargă după alta ceva poate.

Mih. Se mă indoescu de unii, se mă indoescu de alții, se mă indoescu de lumea in-treagă dar?

Ind. O! nu amiculu meu, sunt oameni sin-ceri in cari cineva poate să se increadă, ne-norocirea e numai că ei sunt foarte rari. Acesti oameni discută fără violență, atacă fără pasiune, ținu samă de greutățile ori căria po-sițiuni sociale și se gândescu de doue ori ina-ınțe de a striga la infamie..... Dacă te-ași vidē, pe D-ta de ecsemplu, june bogatu, fără ecsperiențe și fără trecutu, că vii se'condamni totu ce se face in țară, că găsesci totu rău, că ataci totul cu violență și pasiune, nu ași avea oare dreptul se mă indoescu?...! și când te-ași videa trasu dinaintea judecării nu te-ași plăn-ge;—mi-ași țiice numai: e unu omu care cu ori ce prețu vrea să se facă interesantu; po-

șiținea de omu bogatu victimă politică *nu e cu totul* primejdioasă, ea nu are nemica de sperietu, și junele meu cărtitoru sperează a schimba unu mandatu de arestu intr'o foae de drumu pentru posteritate.... e o neguțitorie..... unu mijlocu eftinu de a cumpara unu brevetu de imortalitate.

Mih. Incepi a te face supărăcioasă, vęd că va trebui să renunțu la multe din credințele mele, de vreme ce te-ai hotăritu se mă persecuți astfel; imi remănu amicii voiu trăi cu ei.

Ind. Amicii!... tu esci bogatu, trebuie să ai ađi mulți amici, cine scie ănsă!.... dacă din întâmplare astă roată a norocului care'ți suride astăđi cu unu ăimbetu așa de dulce, s'aru invărti măine intr'unu sensu inversu. Cercul lor de sigur, s'ar restringe multu atunce!

Mih. Vrei dar să rump cu amicii mei, se renunțu la dănsii? a! esci prea pretenciosă!

Ind. Sunt departe de a cere aceasta, dacă ași cere-o chiar, sunt convinsă că nu ai face-o; dar se poate întâmpla ca intr'o ăi se renunțe ei la tine; iți voiu ăice atunce cu unul din poeții nostrii, cu Conaki:

Căndu norocu-și schimbă pasul,

N'aducu anii ce-aduce ceasul.

Mih. Fugi! Nu vrei se'mi mai lași nici o iluziune, nici o incredere... ei bine! dacă intr'o ăi toate aceste ar putea se mi se întâmple, voiu concentra totul atunce asupra unui visu din ceruri; Eliza mă iubesc, ii voiu da ei inima mea intreagă, totu viitorul, totu sufletul meu.

Ind. Inima! viitorul! sufletul tău intregu unei cochete!.... Dacă nu ași fi umbră m'ai face se ridu cu hohot.

Mih. Taci! tu nu o cunoști; eram odată mămiosu pe dănsa, nu o vędusem doue ăile,

ascultă ce'mi scrie ea a treia ăi! am scrisoarea ei aice, și numai o pasiune adevărată poate vorbi astfel (ie scrisoarea din unu saltaru) ascultă!
(Cetindu.) „Scumpul meu Mihail. Pentru ce astă lungă despărțire? nu simți tu oare departe de mine aceia ce simtu eu? Soarele nu ți se pare mai rece, ăioa mai puțin senină, și florile fără parfümu. Dacă tu o simți atunce esci prea crudu pentru noi amăndo; dacă tu nu o simți esci unu omu fără inimă... o nu! tu unu omu fără inimă! aceasta'i cu nepuțință! ai simtimente prea nobile pentru ca se nu aprecieđi totu amorul, totu devotamentul unei biete femei care nu are unu altu crimenu decât acela de a te iubi cu nebunie...“

Ind. etc. etc.

Mih. Mi se pare că nu mai ai acuma nemica de ăisu.

Ind. Dacă nu'mi dai dreptul de a vorbi, din fericire nu'mi poți luă pe acela de a mă indo. Câte o dată sunt pasiuni adevărate asupra căroru nu are cineva nemica de ăisu. Eliza D-tale ănsă e o cochetă, totu așa cum nu esci celu ănteu amantu alu ei, nu vei fi nici celu de pe urmă.

Mih. Celu dănteiu, nu! celu de pe urmă, da!

Ind. Dar nenorocitu copilu ce esci, pentru ce nu vrei să'ți aduci aminte, pentru ce vrei să ingropi astfelu unu trecutu care nu se ingroapă? Nu poți tu se înțelegi că acele buze ardente ce astă Eliză pune astăđi pe fruntea ta, le-au pusu eri pe fruntea altuia.... pentru ce nu le va pune și măne? acele dulci cături de fericire care ți le cătă ție astăđi, le-au cătătu eri altuia.... pentru ce nu le va cătă și măine, acele cuvinte pasionate de amoru, care ți le spune ție astăđi, le-au spus eri altuia... pentru ce nu le va spune și măne?

Mih. Te'nșeli umbră reuțăcioasă; dacă condamnă trecutul tu nu ai dreptul de a calomniă viitorul; inima unei femei e slabă; ea se poate rătăci unu momentu, Eliza s'au înșelatu, eată tot. Mie singur ănsă mi'au spusu că mă iubesc cum n'au iubitul nici o dată in viața ei, mie singur mi'au juratu credință pentru eternitate.

Ind. Amicul meu, viața unei cochete se compune de multe eternități.

Mih. Taci! vorbele tale facu reu, mă lovesci in inimă.

Ind. Te preparu pentru realitate care te va lovî ș'in inimă, ș'in frunte.

Mih. Dar tu nu mai esci indoeala, esci mai mult decât atăta, tu esci scepticismul.

Ind. Nu de vreme ce credu că există scriitori sinceri și consecuenți, deputați inteligenți și demni carii consideră misiunea lor ca sfântă, amici devotați pe carii țiile rele nu'i schimbă, femei care dau sincer inima lor intreașă; decât toate aceste excepțiuni trebuescu căutate cu unu fanaru.

Mih. Și când acestu fanaru ne lipsesce?

Ind. Esperiența ilu aprinde.

Mih. Până atunce ănsă omul concentratu in sine nu are dreptul decât de a deveni unu profundu egoistu.

Ind. Nu poate dar acestu omu vorbi cu sine fără a deveni unu egoist, nu are elu dreptul se ceară inteligenței sale de a găci câte o țătă acolo unde esperiența i lipsesce? Această convorbire cu mintea, cu inima sa, nu e pare mai rațională decât dreptul ce se dă unei imaginațiuni vagabonde de a curtrieră infinitul? Vine o ți unde astă biată imaginațiune după ce au alergatu atăta, după ce au cercetațu așa de mult, se vede mai oboșită, mai

debilă decât tot deauna, convinsă de neputința ei, față in față cu imposibilul. Și cu toate aceste tocmai in acele momente, acea nenorocită tendință a omenirei care o inpinge cătră necunoscutu, strigă in sufletul său mai tare decât tot deauna: dorință! dorință! . . . și unu glasu in imensitate ii respunde: neantu! . . .

Mih. Neantu! . . . vra să ăică o decepțiune acolo unde cereai o speranță . . . adevărul! . . unde dar e adevărul?

Ind. Aice sub mână ta, sub mână fiecăruia omu; nu ănsă pe calea visurilor pe care tu mergi . . . Ai se me găsesci foarte puțin ortodocse, in cualitatea me de Indoeală, sunt poate o divinitate din calendarul păgânismului; nu'ți voiu spune: crede și nu cerceta! iți voiu spune din contra: cercetează și pe urmă crede; această mactimă cuprinde poate toată filosofia vieței. Acuma tac amicul meu, mai curându sau mai târșiu, aceasta atărnă de la evenimente, mă vei întâlni iareși in calea ta, bătrână, obosită ca o biată creatură condemnată a cutriera spațiul într'o secundă; astă întâlnire ănsă, va fi destul de apropiată pentru ca să'ți aduci aminte, destul de departată pentru ca să nu mai avemu nevoie de a discuta. (Se retrage după o tapiserie).

SCENA IV.

Mihail (singuru).

Astă umbră care de atătea mii de ani incunjură pământul nu are dreptate oare? Cine scie, privescu poate lumea prin upu vėlu care e destul de desu ca să'mi ascundă tot ce e amar și tristu intrănșă, și destul de transparentu șa să mă lese să vėdu tot ce e frumos și ăimbitoru.

SCENA V.

Mihail, Alecsandru.

Alecs. Eată-mă earăși, amicul meu.

Mih. Cum? Nu te așteptam așa de curându.

Alecs. Vestele rele nu se așteaptă, vinu iute de te găsescu, scii că de la tine m'am dusu la D-nul Orneanul.

Mih. Și vii să-mi spui că și a găsit unu altu ginere; iată-mă și mângăetu.

Alecs. Dacă ar fi numai atăta! din nenorocire ceva mai reu. Bancherul teu a făcutu unu falimentu fraudulosu; ți-am spusu de mai multe ori că elu nu era de cât unu șarlatanu.

Mih. Intr'adevêru că aceasta e o veste mai mult decât răa. Bine dar nu'i nici unu mijlocu, nu se poate scapa ceva macar?

Alecs. Mai nemica, scumpul meu, elu s'a făcutu nevădutu in noaptea trecută, va rămăne poate 20% pentru creditori.

Mih. 20% dar imi rămăne de abie cu ce se plătescu acei două mii galbeni ce'ți dătoresc ție; nu am alte datorii e dreptul, decât nu-mi mai rămăne nemica.

Alecs. Sciu, e o adevarată nenorocire, cu atăta mai mult, cu cât astă crisă teribilă in care ne aflămu de cât-va timpu, m'a găsit cu totul lipsitu de mijloace, și in calitatea me de banchieru sunt silitu să respund la toate cererile fără a face pe nimene să aștepte, asta mi-ar compromite creditul. Vineam tocmai să te rog să'mu asigureți acei 2000 galbeni in banii ce vei putè scoate de la acestu afurisitu evreu.

Mih. Cererea ta e foarte dreaptă voi face aceasta cu plăcere. Este ănsă așa de urgentu?

Alecs. Dar, scumpul meu, e foarte urgentu.

Mih. Imi spuneai țiilele trecute că puteai să mai aștepți.

Alecs. Așa o credeam. . . . mi-au sositu ănsă o poliță la care nu mă așteptam nici cum și sunt silitu se escomptezu sinetul teu pentru ca se potu plăti. Altfel crede. . . .

Mih. Foarte bine, mă voiu grăbi de a'lu asigura. Decât vèd că pozițiunea me se complică de tot.

Alecs. O mărturisesc, e foarte greu de a se vide astfel ruinatu, mai alesu când cineva e deprinsu cu avuția.

Mih. Ei bine fie! m'am bucuratu de țiilele bune, voiu avè curaju pentru acele rele; și mai la urmă când voiu ajunge la estremitate imi rămăne ăncă insurătoarea; Mă voiu face atunce pețitorul d-șoarei Orneanul.

Alecs. Dar, e o idee, mi-e frică numai se nu'ți fi venitu prea târziu.

Mih. Pentru ce imi țieai că D. Orneanul ar fi fostu prea fericitu se mă aibă de ginere.

Alecs. Eri, poate.

Mih. A! uitam. . . . astăzi sunt ruinatu. D. Orneanul, caută să'și mărite fata cu polița unui zarafu. Se vede că lumea'i așa. . . . Hai! glumeamu amicul meu, și astăzi ca și eri iubesc o altă femeie; și dacă ruina mea nu mă incântă de felu, ea nu mă infricoșează cu totul, m'am deprinsu de copilu ăncă a munci pentru a invață, voiu munci astăzi pentru ca să trăiesc. . . . Imi spuneai sunt câteva țiile că aveai in biurourile administrațiunei tale unu locu vacantu de secretaru, mi'l vei da mie, voiu trăi cu salarul meu.

Alecs. Intr'adevêru, ași fi fostu incântatu ca să te potu indatori, decât din nenorocire, tocmai ađi dimineață amu priimitu de la o persoană insemnată și influintă o scrisoare prin care imi recomandă pe unu prote-

giatu alu său; se vorbește că acestu domnu are se între Țilele aceste în Ministeriu și îți poți inchipui, amicul meu, că nu poate cineva se refuze nemica unui Ministru.

Mih. Acesta-i mai tristu; voi căuta altă ceva.

Alecs. Se'nțelege tu vei găsi ușoru. Ce draču! nu moare cineva de foame în țara noastră. Dar m'am întârziatu de tot, mă duc, rugându-te se nu uiți cererea mea. Nu mă părăsi ănsă cu totul, scumpul meu. Mai vină, câte o dată pe la mine. (ese).

SCENA VI.

Mihail (singuru).

Mai vină câte o dată pe la mine! . . . ce indiferențe într'unu momentu când avemu mai mare nevoie decât totdeauna de o străngere de mână amicală. A! umbră! tu aveai dreptate! . . . Astăzi D. Orneanul nu mai voește să'i fiu ginerere . . . nu mai sunt bogatu . . . Alecsandru unu omu pe care-lu credeam amicu așa de sinceru, se grăbesce a'mi spune o veste ră, numai ea să'și asigure căți-va bani . . . elu care'i așa de ayutu întoarce spetele unui amicu, ca să se ingenuche dinaintea unui Ministru . . . Acestu omu care eri nu se putea lipsi de mine două țile de-a rândul mă invită astăzi să vinu să'lu vedu . . . câte o dată . . . Lumea privită dar prin prismul sărăciei e cu totul alta; ea are de sigur două fețe, una dulce, afabilă, dimbitoare pentru omul bogatu, cealaltă serioasă, rece, indiferentă, pentru omul ce nu are nemicu. Eri nu ași fi creșutu toate aceste, astăzi mi se par naturale: esperiința învață multe lucruri în puțin timpu, (unu servitoru îi dă o scrisoare) A! o scrisoare, ce veste ră imi mai

aduce ea? Nu! E o scrisoare de la Eliza, e poate o rază dulce; în mijlocul atător decepțiuni amară . . . Dar dacă Eliza nu m'ar mai iubi? . . . O! nu! aceasta i cu neputință! Indoeală umbră a infernului! (cetesce unu moment.) D-zeule! dar ce Țice ea! (cetesce.)

Amicul meu!

Sunt silită a plecă în acestu momentu chiar la țară. Zinca o amică din pensionatu imi scrie și mă roagă se vinu numai decât să asistu la o serbare ce dă la o moșie a sa. E pre amabilă în scrisoarea ei pentru ca să nu fiu următoare la invitațiunea ei. Zinca mă angajază se o întovărășescu de acolo în o călătorie ce vrea să facă în Italia. Îți poți ușoru inchipui, amicul meu, că cerul Italiei e pre albastru pentru ca să nu fie monotonu; când cineva ilu privesce totdeauna singur; mi-i milă de biata Zincă, voi merge cu dănsa! Adio bunul meu amicu, ori cât de departe voi fi inima me va compătimi totdeauna cu soartea D-tale.— Fii incredințatu că această plecare mă face să sufăru foarte mult căci am aflatu toată nenorocirea ce te apasă.— (vorbindu) Cum și tu Elizo! . . . lumea întreagă mă părăsesce! . . . Eu te credeam sinceră și bună . . . nu'mi mai lași nici dreptul de a te stima.

SCENA VII.

Mihail.— Realitatea.

Mihail.

Dulce visu de fericire,
Iute așa cum de-ai trecutu?
Tu erai o amăgire,
Eu din ceriuri te-amu creșutu.

Realitate (după tapiserie).

Câte scumpe suvenire!

Câte visuri de amori!
Trecu cum trece o nălucire
Ce sburându se perde în sboru.

Mih. Deșteptare! oara-ți sună.
Iluziuni! nu vĕ mai vreu.
C'unu surisu ce fū minciună,
Voi mi-ați luatū sufletul meu.

Realit. T'enșeli lumea-i tot cu soare,
Câte odată vine-unu noru . . .
Dar durere-i trecătoare,
Sufletul nemuritoru.

Mih. (cădĕndu pe o canape lângă tapiserie). O! singuru!
singuru!

Realit. (eșindu și luându'i mĕna). Cu Realitatea.

Mih. Te cunoscū! . . . te cunoscū pre bine
acuma.

Realit. Ascultă copile, viața-i o carte,
Și din ea omul nu poate sĕi,
Decăt o mică, o slabă parte,
Pĕn ce durerea-lu învață a ceti.

STUDII ISTORICE.

H. T. BUCKLE.

Istoria civilizațiunei în Anglĕtera.

Unu opu de o mare înșemnatate a mișcatu, în timpurile din urmă, lumea științifică; elu tinde la nimicu mai puțin decăt de a strămuta bazele pe care s'a rezĕmatu istoria până acum, și de a o așĕda pe baze mai puternicĕ și mai armonice decăt cele admise de istoriogrăfii trecuți.

Acĕstu opu ȕte intitulatū „Istoria civilizațiunei în Anglĕtera“ de H. T. Buckle; el merită o serioasă luare ĕminte chiar din partea celor

care nu vor adera în totul la sistemul autorului, și credemū profitabilu pentru lectorii noștrii de a le face o scurtă espunere a principiilor emise de D. Buckle, principii care sunt de natură a schimba opiniunile noastre asupra mersului omenirei și a punctului de vedere a istoriei generale.

Cadrul nostru nu ne permite d'a urmări aci ĩnrudirea ideilor D. Buckle, cu ideile altor scriitori anteriori, ne vomu mărgini dar d'a reproduce unele din liniile principale ale acestui mare tablou, care cuprinde evoluțiunile omenirei de la timpurile primitive până în zilele noastre.

Mai ĩntĕi de toate, D. Buckle se încearcă a proba că istoria nu este, nici nu poate fi, o serie de fapte care se producū unele după altele, fără legătură între dĕnșele.

A ĕminti acțiunile regilor, a descrie resbelele urmate, nu ȕte indetul spre a scrie istoria unui poporu:

Acĕste detaluri sunt cu atăt mai puțin importante în ochii autorului cu cĕt el crede că guvernul unei țeri nu este chematu nici odată a da celor guvernați o impulsie oareș-care pe calea civilizațiunei, cĕ stimă ferice țerile acele unde guvernul cel puțin se abține de a impĕdica progresele poporului, progrese care se făcu totdeauna ĕfară de inițiativa guvernelor, și cele de mai multe ori în contra voinței lor.

D. Buckle combate de asemenĕ istoricii aceia care, precūm Bossuet, s'au încercatu d'a stupune ĕvenimĕntele omenirei la planurile misterioase a unei providenții și mai misterioase ĕncă.— Cĕmpul istoricū fiindu astfel curățitu de arbitrarĕu regilor și de noorii providențiali, am putĕ ĕredĕ că libertatea și inițiativa individuală or se profitĕ de acĕasta spre a se arata sub ĕdeverata lor lumină, și că vor se ĕcupe tronul pe care

au fostu aşedat'o unu timpu atât de'ndelungatu usurpatorii acum inlăturați. Eroare!

Buckle ne va demonstra că individul, este atât de strinsu legatu cu societatea care'lu incunjură, încât acțiunea lui dispare cu desăvârşire, mai ales in cadrul intinsu pe care istoricul ni-lu desvoltă când vorbesce de vechile civilisațiuni ale Asiei.

Dacă individul depinde imediatu de miđlocul in care s'au desvoltat; societatea intreagă nu este mai puțin dependintă de oareşcare legi fizice pe care avemu a le studia; eată cum D. Buckle expune acesta dependința: Cea ăntăi condițiune, pentru desvoltarea unei societăți civilizate, este sporirea și acumulațiunea avuției. Pe cât timpu toți membrii unei societăți vor fi obligați a munci cu brațele lor, pentru a-și câștiga viața de toate ăilele, ace societate va rămăne in barbarie; sciința, care constituă adevărata civilisațiune, nu se poate intemeia decât in societățile acele care *producu mai mult decât consumă*; care prin urmare au ajunsu la acumulațiunea unei avuții destul de insemnate spre a permite, unui micu număr de indiviđi macar, de a se deda la studiu, adevă a lucra nu cu brațele, dar cu spiritul lor.

Acestu adevėru odată admisu, să vedemu la ce lege, sau influență fizică, este supusă creațiunea avuții, care sau stabilitu ca punctul de plecare a ver-ce civilisațiuni. Creațiunea avuții depinde de la două mari cause fizice, care sunt *climatul și fertilitatea pământului*.

Aceasta din urmă influență se esplică de la sine, ear influența climatului se esplică prin faptul bine probatu, că de la climatul unei țeri depinde energia și regularitatea lucrului celor ce locuescu in ea. Afară de această, influența climatului și a fertilității pământului sunt cu

atăta mai importante-cu cât, precum vomu vedē mai departe, de la ele depinde chiar și inmulți-rea populațiunei.

Acumulațiunea avuției odată incepută, acea avuție se va împărți ăntăi in două părți (salariu și profitu) apoi, in o stare mai inaintită a societății in trei părți (salariu, profitul și interesul sau dobănda).

Salariul este partea cuvenită lucrătorilor, adevă a celor cari prin munca lor producu avuția in modu directu.

Profitul este partea cuvenită combinatorilor, adevă a celor care prin sciința și capacitatea lor conducu și economisescu energiile fizice a clasei lucrătoare.

Dobănda in fine este partea rezervată celor care stringu capitalurile și le imprumută celor care combină sau care lucrează.

Precum amu ăisū mai sus, cestiunea dobăndelor nu capătă o mare importanță decât in o stare foarte inaintită al civilisațiunei, de aceea D. Buckle, spre a studia stabilirea societăților primitive, o lasă la o parte și nu se ocupă decât de salariu și de profitu.—Eată in ce modu se resolvă aceste două cestiuni: Cu cât intr'o țară lucrătorii se voru află in numărul mai mare, cu atăta salariul va fi mai micu, și profitul mai mare și mai in disproporțiune cu salariul.

Numărul lucrătorilor depinde de la inmulți-rea populațiunei, și dacă vomu proba ca in climatele calde populațiunea cresce mai repede decât in climatele reci, atunci va fi evidentu că in civilisațiunile care se producu sub unu climatu caldu vomu avē (salariurile fiindu mici și profitele enorme) o inegală împărțire a avuției, apoi, consecința fatală, o inegală împărțire a puterei politice și a influenții sociale.

Populațiunea cresce mai repede in climatele

calde pentru două resoane. 1-ii) pentru că lucrătorii din climatele calde au trebuință de mai puține nutrimente decât popoarele de nordu.

2-le) Pentru că chiar alimentele consumate de popoarele de sudu, sunt cu mult mai eftine și mai lesne de capatat decât alimentele necesare locuitorilor unui climatu mai aspru. Fisiologia ne probă că climatele reci ceru nutrimente bogate in *carbonu* precum carnea animalelor, untul de pește etc. etc., pe când unu climatu caldu se mulțemește cu alimentele bogate in *oxygenu*; in alte cuvinte, pe când locuitorul din sudu se nutresce mai mult de vegetale, locuitorii Europei din nordu se nutrescu cu carne și alte ingrediente animele. De aci D. Buckle avându in privire că inmulțirea populațiunei nu are altă margine decât numai neputința d'a se nutri, conchide că o țară călduroasă fiindu mai populată decât o țară rece, va produce tot d'auna serăcia masselor, adecă a numărului celui mare a lucrătorilor, și ca consecuință a acestei inegale distribuțiuni a avuției, despotismul, adică inegala distribuțiune a puterei politice și a influenței sociale. Spre a susține teoria mai sus espusă autorul trece in vedere toate civilizațiunile care s'au produsu in Asia și in Egiptu și vechia civilizațiune din Mexico; și ne probă, cum in aceste diferite țeri s'au produsu mai același șiru de imprejurări politice și sociale, provenite toate din aceleași cause fisice.

Dacă condițiunea materială a omului este supusă la influențele naturei și stă in strănsă legătură cu calitatea nutrimentului, a climatelor și a pământului; condițiunea morală a omului, departe de a se bucura de o mai intinsă libertate, depinde la rândul său de aspectele (sau infățișerile) generale ale naturei.

Omul este inzestratu de rațiune și de imaginație; aceste dou facultăți, in naturele bine organizate, se ajută una pe alta și stau in unu echilibru perfectu; in cele mai multe casuri ănsă, rațiunea este prea slabă spre a pune o stavilă imaginației arđinde, care prin fantasiile sale multiple intunecă și, de multe ori, inădușă rațiunea noastră. De aci, mai ales in privirea popoarelor primitive, unu mare pericolu se presintă la formarea societăților.

Toate fenomenele naturale care inspiră sentimente de teroare sau mirare; totu ce ne aruncă in nedumerire sau ne apare ca unu ce irresistibilu, toate aceste au de efectu de a inflacara imaginația si de a supune sub al ei imperiu operațiunile rațiunei; așa dar in țara care ne presintă fenomenele cele mai importante, cu cât munții vor inalța o creastă mai măreață neatinsă de piciorul omenescu, cu cât deșertul va intinde mai in apropiere valurile sale de năsipu fără de margine, cu cât oceanul va resturna intreprinderile neputincioase a unei navigațiuni născēnde, cu cât furtunile, vulcanele, cutremurile de pământu, epidemiile cele mari vor respādi teroarea și nesiguranța, cu atāta imaginațiunea poporului care locuesce acea țară, va predomini asupra rațiunei sale; omul convinsu de neputința sa vis-à-vis de puterile naturei, este cuprinsu de superstițiuni, elu se inchină și adoară puterile pe care nu se simte in stare de a combate și atribuindu-le la influinți surnaturale, nu se încearcă de a mai pētrunde causele lor naturale.

Pe eāt amu putut constata până aci, puterile naturei au produs unu rău nemēsuratu, căci parte din ele au causatu o inegală dis-

tribuțiune a avuției, ear altă parte au cauzat o inegală distribuțiune a gândirei, concentrându atențiunea asupra unor sujete propriie de a inflacura imaginațiunea.

Putemu adăogi că pentru toate civilizațiunile din afară de Europa, obstacolele naturei au fostu și au remasu neinvinse. Iar Europa fiindu clădită pe unu planu mai restrănsu decât celelalte părți ale lumii, situată in o regiune mai rece, oferindu fenomene fise mai slabe, locuitorii din ea au pututu mai cu inlesnire se inlătoreze superstițiunile inspirate de natură imaginației lor, au pututu mai cu inlesnire efectua — nu, de sigur, o dreaptă împărțire a avuției, dar cel puțin ceva mai apropiatu de echilibrul adevăratu.

In Europa, tendința au fostu de a supune natura omului, afară de Europa de a supune omul naturei.

Gradul supremu al civilizațiunei este triumful spiritului asupra agenților esteriori; de aci rezultă că legea *mentală* este mai importantă decât legea fiseică; căci pe când natura remăne tot in aceeași stare, spiritul omenescu face progrese pe toată ȝioa, și inmulțesce neșcetatu mijloacele sale de a utiliza și a învinge puterile naturei.

Legea mentală este sau intelectuală sau morală. Legea morală este cu mult mai puțin importantă de cât legea intelectuală, fiindcă, in morală, progresul se face cu incetul, pe când progresul adevărurilor intelectuale se operă cu o surprinșătoare repegiune. In materie de morală, oamenii de astăȝi nu sunt cu mult mai inaintiți decât acei din antichitate: Evangelia nu conține unu singuru pŕeceptu, care se nu fi fostu cunoscutu și formulatu de ințelepții timpurilor anterioare. ¹¹

Afară de aceasta, adevărul moralu are unu caracteru mult mai personalu decât adevărul intelectualu, și, pe când celu d'antăi sestinge dinpreună cu persoana care l'au conceputu, celu al duoilea, departe de a perii cu omul care'l descopere, trece mai tot-d'auna posterității și devine bunul intregii omeniri.

O altă inferioritate a legeri morale, este aceea că, singură, ea nu este capabilă de a indeplini scopul său; așa omul celu mai moralu, de va fi ignorantu, nu poate ajunge decât a face reul; probă intru aceasta avemu persecuțiunile religioase, care de apnrurea au fostu conduse de oamenii cei mai virtuoiși și inzestrați de cele mai bune intențiuni; proba încă resbelele pe care legea morală nu le-a pututu stărpi, din contra: ele ănsă devinu, astăȝi, din ce in ce mai rare, numai din cauza progreselor intelectuale; și eată cum: Invențiunea pravului de pușcă, de și este o invențiune resbelnică, au servitu ănsă cu putere interesele păcei in rezultatele sale; apoi legile economiei politice, mai bine studiate și respēndite in unu cercu mai intinsu, au inădușitu gelosiile comerciale care au fostu, timpu de atâte secole, sorgintea unor lupte nesfârșite; in fine vaporul, drumurile de feru, apropiindu națiunile, le-au invēțatu a se stima una pe alta și a respecta interesele lor reciproce.

Toate progresele care se facu in o societate, pŕecedēdu de la starea de barbarie, și până la civilizațiunea cea mai inaltă, sunt rezultatele activității intelectuale. Legea morală a rămasu pretutindene subordinată legeri intelectuale, fiindcă in morală progresul este insensibilu sau nulu. Intre pasiunile ce aducemu cu noi la nascere, unele sunt mai puternice in timpul tinereței, altele devinu puternice in

urmă, însă experiența ne arată că ele, fiindu tot-deauna opuse unele cu altele, sunt menținute în echilibru prin puterea propriei lor opozițiuni. Cea ce este adevăru pentru indiviđi este și pentru societăți: acțiunile celor rei nu produc decât unu reu trecătoru, acțiunile celor buni, decât unu bine trecătoru; în curându bunele și relele disparu cu totul, neutralizate de generațiunile următoare, absorbite de mișcarea necurmată a seculilor viitoare. Dar descoperirile spiritelor celor înalte nu ne părăsescu: nemuritoare, ele conțin acele adevăruri eterne care trăescu peste resturnarea imperiilor și rămănu nestrămutate, privind luptele credințelor rivale și schimbarea religiunilor ce se succedea una altia.

Toate aceste lucruri trecătoare au timpul și greutatea lor, însă, la momentul datu, ele disparu ca nisce visuri. Singure, invențiunile geniului omenescu rămănu: lor datorimu totu ce posedămu, ele sunt destinate la toate secolele, la toate timpurile; nici tinere, nici bătrâne, ele poartă cu dănsese semințele vieței. Tesaurul lor se măresce diu și în și mai mult, influența lor se întinde până la posteritatea cea mai departată: anii, secolele potu să treacă; ele produc adeseori mai multe efecte după scurgerea unui secolu decât chiar în momentul în care sau născutu.

Amu espusu, cât s'a pututu mai pe scurtu, legile generale care presidă la progresele civilizațiunei omenesci, ne rămăne, pentru a complecta acestu studiu, a examina care este rolul religiunei, a literaturii și a guvernului în dezvoltarea vieței unui poporu.

După opinunea generală se crede că religiunea, literatura și guvernul joacă rolurile cele mai importante în ver ce civilizațiune; și

că lor datorimu cele mai importante din progresele noastre. Buckle se încearcă a proba că aceasta este o eroare; și că religiunea, literatura și guvernul departe de a fi înainte mergătorii progresului, nu sunt decât efectele, ear nu cauzele civilizațiunei.

Unu poporu ignorantu, lasatu de propriile sale inspirațiuni, va adopta o religiune plină de miracole, inzestrată d'unu mare număr de țeități care se preside la toate evenimentele vieței. Unu asemine poporu nu va recunoasce nici o dată, că religiunea sa este rea, dacă activitatea rațiunei nu'i va iuspira indoeală. Întru cât știința va fi stătătoare, nimicu nu va impinge la îmbunătățirea religiunei, și dacă o asemine religiune se poate reforma și îmbunătăți, acesta se va datoru nu elementului religiosu, dar numai și numai elementului raționalu care progresindu are înriurirea naturală asupra religiunei și este capabilu a o purifica.

Se poate întâmpla ca o religiune înaltă și pură, să fie impusă unui poporu puțin luminatu și incapabilu de a o înțelege, s'ar putē crede în acestu casu că religiunea grăbesce progresele intelectuale ale acestui poporu; dar nu: religiunea va accepta dezvoltarea neintelectuală spre a produce efectele sale.

Poporul evreescu este unu exemplu evidentu și bine cunoscutu în această privire. Doctrina Monoteismului, impusă lui, pe când nu se află încă în stare de a o înțelege, a degeneratu totd'auna în idolatrie. La toată ocasiunea poporul era gata d'a adora sau vițelul de aur sau șerpele de oțel; afară de aceste elu avea nevoie de miracole perpetue spre a fi încredințatu despre existența unui singuru Dumnezeu. Astăzi, evreii sunt

mai civilizați, monoteismul este pentru ei o credință neștrămutabilă; spre a rămâne fideli acestei credinți, ei nu ceru nici coloane de fum care să-i conducă ziua, nici coloane de foc care să-i dirige noaptea, nici unul din numeroasele miracole, necesare imaginațiunii lor din timpurile barbare și primitive.

Religiunea creștină atât de simplă și de sublimă, a fost obligată, spre a prinde rădăcină în mijlocul popoarelor inculte, de a adopta o mulțime din superstițiunile și ceremoniile păgânismului încât cereasca sa figură a devenit mai necunoscută sub aceste forme străine de principiul său. Când s'a încercat a se înlătura aceste elemente de corupțiune? Târziu după unu șiru de secole în care intelectul popoarelor Europei a avut timp a se desvolta, și atunci numai prin efectele progresului intelectualu s'au început reformarea religiunii creștinesci.

Cele șise despre religiune se pot aplica și la literatură. Literatura în starea ei normală nu este decât forma în care trebuie să se verse cunoștințele unui popor; precum religiunea, ea este efectul ear nu cauza civilizațiunii. Unu spiritu înaltu poate adese ori se treacă peste nivelul secolului său, însă dacă între clasa intelectuală și clasele practice distanța va fi prea mare, clasa intelectuală va rămâne fără nici o influență și celelalte clase nu vor trage nici unu avantaju din luminele ei. Acesta s'a văditu în lumea antică, unde distanța între Idolatria poporului și între sistemul epuratu a filosofilor era pre mare, încât aceste două clase de inteligență au ramas fără influență unia asupra altia și au formatu două lumi cu totul despărțite,

Dacă Europa a trasu mari avantajuri din literatura sa, aceasta provine nu de la cele ce a produsu literatura, dar de la cele ce ea a pastratu; literatura este arsenalul spiritului omenescu, dar e lesne de înțelesu că trebuie se căpătămă mai ăntăi cunoștințele și apoi se le dăm forma literară.

O literatură care nu dispune de o sumă de idei și de cunoștinți generoase și binefăcătoare, e unu ce atât de frivolu și de inutilu încât ea poate dinainte să se condamne la o tăcere absolută. Afară de aceste, ori cât de bună se fie o literatură, ea nu poate profita unui popor dacă spiritul lui nu va fi trecut prin o pregătire preliminară, nu va fi îndestul de luminatu spre a se pătrunde de frumusețile ei. Aci analogia ce există între literatură și religiune este completă. Dacă religiunea și literatura unei țeri nu sunt proporționate cu trebuințele ei, ele vor fi fără nici o utilitate, literatura va rămâne neînțeleasă și religiunea fără efect. Cărțile cele mai bune vor fi fără lectori; doctrinele cele mai pure vor fi desprețuite.

Dintre toate teoriile sociale care s'au necocitu, nici una nu e mai eronată decât aceea care atribue civilizațiunea Europei la gibăcia de care au usatu diferitele guverne și la înțelepciunea cu care măsurile legislative au înlăturatu relele sociale.

Pentru a combate această fatală teorie, trebuie mai ăntăi se ne aducemu aminte că indiviții care guvernă o țară, sunt mai tot deauna locuitori în țara aceea, crescuți în literatură și în tradițiunile ei, și participă astfel la toate prejudecățile care domnescu în ea. Asemîne oameni sunt cel mult creaturele secolului, nici odată creatorii lui; măsurile

luate de d^{en}șii sunt rezultatul, ear nu cauza progresului socialu.

Nici una din reformele cele mari, fie legislative, fie esecutive, n'au fostu, nici in o țară, opera celor care guvernau. Autorii acestor mișcări au fost d'apurure nisce spirite profunde și sumețe care au sciut să descopere abusurile, să le aducă la cunoșcința publică, și să arete calea de a le îndrepta.

După ce asemenea spirite au indeplinitu misiunea lor, guvernele cele mai luminate, urmează încă unu timpu îndelungatu de a sprijini abusurile și de a refusa inbunătățirile propuse. In fine, dacă împrejurările sunt favorabile, impulsivnea pornită din afară, devine atât de puternică încât guvernul se vede obligatu de a ceda; și atunci, după indeplinirea reformei, se cere ca poporul să admire înțelepciunea șefilor lui, ca și când totul ar fi pornitu de la d^{en}șii. Eată marșa a ori ce inbunătățire politică.

Trebue încă să arătăm o altă imprejurare ce vine in sprijinul teoriei noastre, aceea că toate reformele cele mari care s'au produsu, au consistatu, in casurile cele mai numeroase, nu in a face ceva nou, dar in a desface ceva care esista din vechiu. Cele mai folositoare din legile noue au fostu acele care au desființatu pe cele vechi; și au pus lucrurile in starea ca și când legislațiunea n'ar fi intervinitu nici odinioară in asemenea materii.

In astu modu s'au produsu de exemplu progresul legislațiunei moderne in cea ce privește persecuțiunile religioase; legislatorii s'au întorsu pe pașii lor și au deramatu opera clădită de ei. Tendința legislațiunei moderne este de a aduce toate lucrurile pe calea lor naturală, cale de la care ele au fostu abătute prin

ignoranța legislațiunei precedente. Din aceste rezultă că dacă oamenii politici nu s'ar fi amestecatulu spre a impede ca șirul naturalu al lucrurilor, progresul ar fi urmatu cu o mai înare regegiune, și singura recunoștință la care au dreptu astăzi este: că au inlăturatu barierele artificiale clădite de seminiu lordin trecutulu.

Cine a pusu in contestațiune și a inădușitu atâte secole drepturile imprescriptibile ale omului, pe care civilizațiunea modernă le-a rescumparatu cu atâta sânge? Cine, decât guvernele și legislațiunile trecute? De factu, intervențiunea claselor guvernante a causatu rele atât de intinse, încât ne întrebăm astăzi cu mirare, cum civilizațiunea a mai pututu progresa in fața unor asemenea obstacule.

In multe din țerile Europei aceste obstacule nu s'au pututu încă invinge, și progresul naționalu a fostu opritu cu deseversire.

Cine va putea descrie relele cauzate de către clasele guvernate in materie de comerciu? In câte staturi măna guvernului se apasă încă până astăzi asupra comerciului și'l sacă in sorginții săi cei mai vii? Câte pedici, drepturi asupra importației, drepturi asupra esportației, prime acordate unei industrii in decadentă, imposite spre a inăduși unu comerciu remunerativu, cutare ramură oprită, cutare stimulată in modu artificialu, cutare articolu de comerciu opritu d'a se cultiva fiindcă era deja cultivatu in colonii, altu articolu se putè cultiva însă fără a se putè revinde, unu alu treile se putè cumpăra și vinde, însă nu putè se easă din țară!

Mai aflăm legi pentru a regula dobânzile capitalului, legi vamale schimbătoare și vecsatoare, eată cum s'a înțelesu protecțiunea ce guvernele au bine-voitu a acorda comerciului.

Fără indoeală guvernele sunt absolut necesare, în ori ce țară, pentru infrenarea crimei și stabilirea legilor fără de care o națiune cade în anarhie; însă toate guvernele până astăzi au trecut mărginile misiunii lor, și au căsătu unu rău necalculabilu voindu a reglementa nisce materii care nu cădeu în atribuțiunile lor.

Singurele servicii ce unu guvern u poate aduce civilizațiunii, sunt de a menține ordinea publică, de a impede ca pe cei tari se impilede pe cei slabi. Rolul guvernului este de a face progresul posibilu prin măsurile cnumerate mai sus; însă de la aceasta până a țice că progresul provine de la guvern, avemu o mare diferență; cu cât luminele se respândescu mai mult, cu atăta raporturile complicate ale vieții sunt mai bine înțelese, și omul civilisatu reclamă abrogarea legislațiunilor potrectrice care erau considerate de clasele guvernante ca triumful prevederei administrative.

Amu schițatu punctul de vedere generalu sub care autorul nostru consideră istoria civilizațiunii. Nu vomu urmări aplicarea ce elu face de aceste principii la istoria Angliei, a Franciei, a Spaniei, ne vomu simți fericiți dacă acestu studiu va inspira dorința de a ceti opul lui Buckle, din care de sigur ori cine poate trage învețemintele cele mai înalte și mai utile.

V. Pogor.

P O E S I E.

DIN DEPARTARE.

Poesii nouă de M. D. CORNEA.

I.

De-ar fi vântul cu 'ndurare,
Pe aripa sa
Mi-ar aduce o sărutare
De la draga mea!

Păsăruica cea voioasă
La urechea mea,
Dac'ar fi ea mai miloasă,
Mi-ar vorbi de ea!

Dacă cerul ce suride
S'ar induioșa,
Acum vesel s'ar deschide
Ș'in el te-aș vedea!

Vântu, ceru, pasere, vai! toate
N'aud glasul meu,
Jalnic în singurătate
Plâng de dorul teu!

II.

Pe când frunța 'ngălbenită
Pe creangă murea,
Inima'mi întinerită
Vesel te iubea!

Ați pe creangă cu plăcere
Frunța vei zări,
Ați inima-mi de durere
Poate va muri!

III.

Când îți cântă cucu 'n față
 Cei bătrâni ne spunu,
 Că'i norocu in astă viață
 Și că e semnu bunu!

.

In câmpia inverșită
 Tristu mă preumblam
 Și cu inima sdrobotă
 La tine gândeam.

Simțeam mintea că slăbese
 De durerea'mi grea
 Simțeam timpul ca s'oprește
 In inima mea!

Stergându toate, timpul trece
 C'unu pasu regulatu,
 Intr'o ți mult se petrece
 Poate m'ai uitatu?!....

Dar de odată eucu 'n față,
 Cucul mi-a cântatu—
 Speru norocu in astă viață:
 Tu nu m'ai uitatu!

IV.

N'auți tu par' că'mi șoptesce
 Glasu'i ăngerescu?
 Nu! e vântul ce vuesce,
 Frunțele șoptescu!

Nu veți tu cum strălucesce
 Ochișorul seu?
 —Nu! e steaoa ce luesce
 Sus pe capul tău!

Ah! o simtu, mă neteșcesce
 Alba mână sa.

—Nu! e creanga ce pălesce
 Des pe fruntea ta!

Dar in mine, lăngă mine
 Simt , ș'o vęd pe ea.

—Simți, copile, doru 'n tine
 Și veți umbra ta!

V.

Sburându de pe flóre 'n flóre
 Unu futuru se desfata,
 Până ce intr'o ți la soare
 Ș'a pusu pe-unu „nu mă uita“!

Veți: parfumul il imbată,
 Cum cu drag s'ar departa!...
 Dar își găsi astă dată,
 Mórtea pe-unu „nu mă uita“!

.

Multe, imi aducu aminte,
 Am iubit, și n'am muritu,
 In amoru-ți mult ferbinte
 Astăzi moartea am sorbit!

VI.

Când mi-ai spusu, ți-aduci aminte,
 Că eu sunt amorul tău,
 O lacrimă mult ferbinte
 A picat din ochiul meu!

Când vr'odată tu mi'i spune:
 Nu mai ești amorul meu,
 Atunci cu deșertu 'n mine
 Oare ce voi face eu?